

שמעתא למיקתא

האם נשים חייבות במצות כתיבת ספר תורה

א. מצות כתיבת ספר תורה. ב. מצותה בזמן הזה. ג. נשים במצוה זו. ד. תמיחת האחרונים על דין הנ"ל. ה. יישוב לקושייתם.

א. מצות כתיבת ספר תורה

כתוב בתורה (דברים פ"א פס' יט) **"ועתה כתבו לכם את השירה הזאת ולמדה את בני"**, ומפסוק זה למדו חז"ל **בסנהדרין** (כ"א:) **ובמנחות** (ל:) דאיכא מצות עשה על כל איש ואיש מישראל לכתוב ס"ת לעצמו. וכן הוא **ברמב"ם** (ס"ת פ"ז ה"א וספ"ח מ"ע יח). ועיין **בחינוך** (מצוה תרי"ג) שכתב שטעם מצוה זו היא כדי שיוכל לקרות בו תמיד למען ילמד ליראה את ה', וידע וישכיל במצוותיו היקרות.

ב. מצותה בזמן הזה

ועיין **ברא"ש** (הלכות ס"ת ס"י א) שכתב דעיקר מצות כתיבת ס"ת הוא כדי ללמוד בה, וע"כ נקט שהאינדנא שכותבין ס"ת ומניחין אותו בבתי כנסיות לקרות בו ברבים, מצות עשה היא על כל איש מישראל אשר ידו משגת לכתוב חומשי התורה ומשנה וגמי' ופירושים להגות בהן הוא ובניו, כי מצות כתיבת התורה היא ללמוד בה כדכתיב **"ולמדה את בני ישראל שימה בפיהם"**, ע"כ. וכ"כ **הטור** (ניו"ד סס"י ע"ג). ועיין **בב"י** (שם ע"ב ר"ז:) שכתב שכוונת הרא"ש שגם יש מצוה לכתוב גמי' וכו' מלבד המצוה של כתיבת ס"ת. וכן פסק **השו"ע** (שם ס"ב ב). אולם **הפרישה** (שם א"ח ת) חולק על הבי"י וס"ל שאין מצוה לפי הרא"ש לכתוב ס"ת בזמנינו. ודעת **הט"ז** (ס"ק ד) **והש"ך** (ס"ק ה) כהשו"ע. **והשאגת אריה** (ס"י ל"ה) כתב שצדקו דברי הפרישה אבל לא מטעמיה, עיי"ש.

ג. נשים במצוה זו

ועי' **בחינוך** שם שכתב דנוהגת בכל מקום, ובכל זמן, בזכרים שהן חייבין בת"ת, וכמו כן לכתוב אותה, ולא הנקבות, ע"כ. וכן נראה מדברי **הרמב"ם** (עשה יח) דנשים אינן חייבות. וכ"כ שם בסוף ספר המצוות. (ועי' **בשו"ע** (ניו"ד ס"י רפ"א ס"ג) שפסק דס"ת שכתבו אשה פסול. **והש"ך** (ס"ק ו) הביא מהדרישה להכשיר ודחה דבריו. ודעת **הגר"ש קלווגר זצ"ל** (שו"ת סת"ם ס"י ע"ד) דנהי דפסולה לכתוב ס"ת מ"מ להגיה כשרה).

ד. תמיחת האחרונים על דין הנ"ל

והנה **בשאגת אריה** (ס"י לה) תמה ע"ד הרמב"ם דמנן לו לפטור נשים שהרי היא מצוה שאין הזמן גרמא. ועל הרא"ש תמה שגם נשים שייכות בלימוד התורה. ועיי"ש שנשאר בצ"ע בזה [ומ"מ כתב שם דבכל אופן פסולות לכתובם].

והבית הלוי (ח"א ס"י ו אות א ד"ה אמנם) כתב שלא נהירא כלל לומר שהראשונים פטרו את הנשים משום הך סברא דאינן בכלל חיוב ת"ת, בלי שום ראייה מהגמי', ואע"ג דהחינוך כתב סברא זו, מ"מ י"ל דלא כתב כן רק לטעם דאמאי פטורות, ע"כ.

ה. יישוב לקושייתם

אבל לכאורה יש לומר שטעם המצוה שכתבו הראשונים הנ"ל היא גוף השורש לפטור נשים ממצוה זו, שהרי מצינו בכמה מקומות שהראשונים נתנו טעם למצוות ועל פיהם קבעו גדרי המצוה. עיין **בחינוך** (מצוה תר"ג) שכתב בענין מצות זכירת עמלק, ז"ל: ונוהגת מצוה זו בכ"מ ובכל זמן בזכרים כי להם לעשות המלחמה ונקמת האויב לא לנשים. [ועיי"ש **במנ"ח** (אות א) שתמה על החינוך דמי עמד בסוד ד' ית' אם הטעם מחמת הנקמה, דאפשר גזרת הכתוב היא]. ומטעם זה נקטו כמה פוסקים שנשים פטורות ממצוה זו.

ועיין עוד **בחינוך** (מצוה תנ"ג) שכתב שטעם שמצות שחיטה היא מן הצואר הוא כדי לא לצער הבעל חי בחינם, ע"כ. וע"פ זה הוכיח **בשואל ומשיב** (מ"ת ח"ג ס"י ס"ה) דאיכא איסור צער בעלי חיים אפילו דרך הריגה, דלא כשיטת **הנוב"י** (ניו"ד ח"ב ס"י י וחי"א ס"י פ"ג) [אולם עיין **בפמ"ג** (בסוף הפתיחה להלכות שחיטה), וז"ל: טעם מצוה זו הביא הא"ר בשם ספר החינוך דרוב דם יוצא מצוואר וכו', וכבר כתבו כולם שאין ליתן טעם על שום מצוה].

ועיין עוד **בר"ן** (ניטין כ): ברי"ף ד"ה כל המשחרר והובאו דבריו בב"י או"ח ס"י ר"ז ס"ב (כא) שכתב שהאיסור של "לעולם בהם תעבודו" אינו אלא משום שלא יתן להם מתנת חנים כענין שכתוב בעובדי כוכבים לא תחנם, ועיי"כ מותר לשחרר לצורך מצוה כיון שאין בכה"ג משום חנינה, ע"כ. וז"ל **החינוך** (מצוה שמו) ומהיות יסוד המצוה כדי שירבו בני"א בעבודת בוראם ברוך הוא התירו חכמים ז"ל לעבור על מצוה זו, בכל עת שביטול מצוה זו יהיה גורם לביטול מצוה אחרת, ע"כ. אולם **הרא"ש** (ברכות פ"ז ס"י כ, ו) עיין דבריו במעמד קטן פ"ג ס"י א) כתב שהטעם הוא משום שהיו מצוה דרבים וע"כ דוחה. ויש נפ"מ בין השיטות הנ"ל, והיינו שלפי הרי"ן אפילו לצורך יחיד מותר לשחררו וכ"כ **בפמ"ג** (ס"י צ א"א ס"ק ל).

ולכאורה צ"ע שהרי קיי"ל דאין הלכתא כר"ש דדריש טעמא דקרא כמבואר **בתוס'** (סוטה יד. ד"ה כדי ליגעה) **ובשו"ע** (ח"ו"מ ס"י צו ס"ע יד). ועיי"כ צ"ל שבמקום שטעם המצוה מוכח מהפסוקים דרשינן טעמא דקרא, וכמו לגבי קריית פרשת עמלק הנ"ל שמוכח מהפסוק שכוונת התורה למחוק זכרם, וכן לגבי כתיבת ס"ת וכמו שהביא הרא"ש (שם) פסוק להוכיח דבריו. וכן משמע **מתוס'** (סוטה יד. ד"ה כדי) שכתבו שלא דרשינן טעמא דקרא היכא דנפ"ל מינה מידי דמרבי מיניה, וקרא **סתמא** כתיב וכולל הכל, ע"כ. וכן מצאתי בס"ד **בחות יאיר** (ס"י קפט ד"ה ולולי) שכתב דאע"פ שלא קיי"ל כר"ש דדריש טעמא דקרא, היינו בדלא מפורש שום טעם בכתוב. וכן מבואר **בעין זוכר** (לחיד"א מע"ט א אות טו) **ובמלא הרועים** (ערך קטן אוכל נבלות, סוף אות כב). ועי' עוד מש"כ בזה בס"ד בגליון כ"י.

ולפ"י י"ל דנשים פטורות ממצוה זו מטעם הנ"ל בראשונים. וכן דעת **הכת"ס** (ניו"ד ס"י קכ"ט ד"ה ובשאגת אריה), **האור שמח** (ס"ת פ"ז ה"א), **המנ"ח** (מצוה תרי"ג), **המהר"י אסאד** (ניו"ד ס"י רע"ט) **והמהרש"ג** (ח"ב ס"י רה) שנשים פטורות ממצוה זו, עיי"ש בטעמם. ועי' **בבית שערים** (ניו"ד ס"י ששה).

-מסקנא דדינא-

העולה לדינא, נשים פטורות ממצות כתיבת ספר תורה. וס"ת שכתב ע"י נשים פסול.

האם מותר להוציא ס"ת מבהכ"נ כדי לקבל פני ס"ת חדש

כתב השו"ע ס"י קל"ה סעיף יד בני אדם החבושין בבית האסורין אין מביאין אצלם ספר תורה אפילו בראש השנה ויוה"כ. וביאר המשנ"ב דהטעם הוא לפי שזלזול הוא לס"ת להוליכה אל אנשים שצריכין לה, כי כבודה שילכו אנשים אליה כו', עיי"ש.

והנה יש לעיין אם בהכנסת ס"ת מותר להוציא את ספרי התורה הישנים שבביהכ"נ כדי לקבל את פני הספר החדש. ומצאתי בברכי יוסף (או"ח קלה יג) שכתב בזה"ל: אף אם הציבור בצרה לא יוציאו ס"ת ממקומו להוליכו בבית הקברות, ואף להוציא ס"ת מבית הכנסת לקראת ס"ת אחר הבא מחדש לבה"כ מיחו חכמים בדבר, ומהר"י אירגאס כתב דע"ד הסוד לא נכון לעשות כן [הרמ"ך בשבחי תודה דף פ"ח]. אבל מהר"ר יעקב אבוהב בתשובה כת"י התיר להוציא ס"ת לקראת אחר, וגם להביא ס"ת מבהכ"נ אחר שיהיו שבעה ס"ת להקיף בשמחת תורה, ודוקא ביום צרה אסרו בזוהר, אבל לשמחת התורה ולכבודה, ובשמחת תורה כדי שיהו ז' ס"ת שר', ע"כ.

אולם בכף החיים אות ע"ז הביא את דברי הברכ"י וכתב על זה: מיהו הרואה יראה בזוה"ק פ' אחרי דף ע"א ע"ב דבכל ענין אסור, ועל כן אין להקל להוציא לקראת ס"ת אחר או לבהכ"נ אחר אם לא שילכו עמו עשרה, וכמ"ש לעיל אות ע"ד יעו"ש. ובשערי אפרים שער ט אות מו כתב: יש נוהגין כשנותן ס"ת חדשה לבה"כ אזי מוציאין הס"ת שבארון והולכין עמהם לקראת הס"ת החדשה. וכן בשמחת תורה מביאים לפעמים מבה"כ אחת לאחרת בכדי שיהיה שבעה ס"ת להקיף התיבה. אין למחות בידם. ומ"מ כשרוצים ללכת לקראת ס"ת אין להוציאם לחוץ לבה"כ רק עד פתח בה"כ או בעזרה שלפני בה"כ ולא יותר. [המשך בעמוי הבא]

בהכ"נ חניכי הישיבות רמות ב'

בשבח והודאה להשי"ת שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה הננו להודיע על

הכנסת ספר תורה

לבית מדרשו

ביום רביעי ב' ניסן

כתיבת האותיות בשעה 17:00

בבית משפחת כהן

רח' ראובן מס 131/55 כניסה ג'.

תהלוכת הכנסת ספר התורה תצא בשעה

18:15 ברוב פאר והדר לעבר בהמ"ד

האם מותר לטול ידים על גבי עשבים בחוה"מ

כבר בארנו בס"ד בגליון ז' שהכרעת **הביאור הלכה** (ריש סי' תקל) שמלאכת חוה"מ אסורה מה"ת (היכן דליכא היתר משום דבר האבד וכדו') ואין להקל להחשיבה כדרבנן כ"א לצורך גדול.

אלא שמצינו מחלוקות בסוגי המלאכות האסורות בחוה"מ. דעת **הרמב"ן** (סוף פסקי מלאכת חוש"מ ד"ה וי"ל שמן התורה) דחוה"מ שוה ליו"ט בשאר האיסורים. וכ"כ **המנחת חינוך** (מצוה שכג אות ד) בדעת הרמב"ן. אולם **היראים** (סי' שד) נקט שכל הצד שמלאכת מועד אסורה מה"ת היינו דוקא מלאכת טורח. וכ"כ להדיא עוד ראשונים. ולשיטתם מלאכה שאין בה טרחא מותרת.

והכרעת **הח"א** (עיין מכלל קז והלאה) שבחוה"מ איכא איסור מלאכה כמו ביו"ט. וכן מבואר **במ"ב** (סי' תקמ ס"ק ז) שהרי נקט שמותר ליטול גבשושית במועד אע"פ דאיכא מלאכה כיון דלית בזה טורח דוקא "אם עושין משום צורך המועד" שלא יתקל בה, והתירו אפילו בלי שינוי משום שאין בה טורח, אבל לולי צורך המועד אסור. ועיין עוד שם (סי' תקלג ס"ק כ) שפסק שבזבובים ויתושים אם הם מצערין את האדם מותר להורגן בחוה"מ, דאין לך צורך אדם גדול מזה, ואע"ג דמצוי להבריחם מיד יחזרו עליו, ע"כ. ומקור דבריו **מהרדב"ז** (ח"ב סי' תשכז). ומבואר דאפילו מלאכה קלה שאין בה טורח אסורה אם אין בה צורך המועד. וכן מוכח מדברי המ"ב בעוד מקומות. ועיין **ש"כ** (פס"ח אות כו).

ויש לדון לפי הנ"ל האם פסיק רישא נמי אסור בחוה"מ וכגון הנוטל ידים על גבי עשבים וכן הגורר ספסל ועושה חריץ בקרקע וכד'. ולכאורה יש להוכיח דפסיק רישא מותר דוקא אם עושה עיקר המעשה לצורך המועד אע"פ שהתוצאה (כגון השקאת הקרקע או החריץ) אינה לצורך המועד, מהא דאיתא במו"ק (י): רב שרא לסרוקי סוסיא (להסריק סוסים במסרק של ברזל, רש"י).

וכתב **המאירי** (שם ד"ה ובונה אבוס) בזה"ל: וסורקין אף שער שבצואר [הסוס] כדי ליפותו אע"פ שיש כאן תלישת שער בודאי, וא"צ לומר שמקרדין וכי שהרי אף ביו"ט מותר וכו', ואעפ"י שכל מלאכה שלא במקום פסידא אסורה, אף בזו, כל שאינו נסרק כראוי אינו חשוב כ"כ לבני אדם, עכ"ל. [ועיי"ש ד"ה המשנה].

מבואר מדברי המאירי דפסיק רישא מותר בחוה"מ אם מעשיו הם לצורך המותר במועד. וכדבריו כתב להדיא **המרדכי** (מו"ק סי' תתמה). [ועיין עוד **במרדכי** (סי' תתלט הובא בב"י ס"י תקלא ופסק כדבריו הרמ"א שם סעי' ח) שגם שם מבואר שמותר פס"ר במקום צורך המועד], והובאו דברי המרדכי להלכה **בב"ח** (סי' תקמא סוף אות א). וכ"כ **במ"ב** (סי' תקלו ס"ק ה).

וכן מוכח **מהטור** (סי' תקלו) שפסיק רישא במקום שעושה לצורך המועד שרי. וז"ל: אסור לפתוח מקום לשדה כדי שיכנסו בה מים להשקותה ואם ניכר שעושה כדי לצוד דגים לאכלן במועד כגון שפותח למעלה מקום שיכנסו ולמטה מקום שיצאו מותר אע"פ שסוף סוף גם השדה שותה, עכ"ל. ועיין **במ"ב** (סי' תקלו ס"ק לב) שהביא דבריו. וכן מבואר **ברדב"ז** (שם) דלהסוברים שמלאכת חוה"מ דאורייתא, פס"ר נמי אסור אם אינו עושה לצורך המועד.

וכן **בש"כ** (פס"ו אות מז הגה קפא) כתב להתיר לשפוך מי שטיפה שאינם נקיים ע"ג קרקע, ואפילו אם ישפכם על זרעים שאסור להשקותם בחוה"מ, משום דפסיק רישא שרינן, [א"ה, ואע"פ שאיסור חוה"מ במלאכה תלוי, מ"מ שורש] איסור מלאכת חוה"מ בטירחא תלוי, וכל שעוסק בהיתר שרי, אף אם יחד עם זה נעשה דבר שאינו צורך החג, ובלבד שלא יכוון למלאכת האיסור. אולם עיי"ש שכתב בשם הגרש"זא זצ"ל שהסתפק אם יכול לשפוך את המים במקום אחר, אם מותר בכה"ג. ועיין עוד בדבריו (פס"ח אות לא). ועיין **בחוט שני** (להגר"ניק, חוה"מ עמ' קעז) שאם פותח את ברז המים בגינה לנט"י ואח"כ משאיר את הברז פתוח שישקה את הזרעים, אם אין כוונתו לזה ובפתיחת הברז היה מותר, י"ל דמותר, ע"כ. ועיין עוד **בשולחן שלמה** (סי' תקלו אות ה).

שו"ר **בספר הלכות חוה"מ** (אנגלית תשובת הגאב"ד דעברעצין אות יח) בשם בעל הבאר משה שכתב שמאד מסתבר דחוה"מ לא אסרו פס"ר בדבר שאינו מתכוון, והא דסריקת הסוס אינה ראייה לאסור, שהשרת נימין בחוה"מ שלא לצורך אסור משום טרחא בעלמא וכיוצ"ב טעמים אחרים, ולצורך המועד התירו, עכ"ד. ולכאורה דבריו תמוהים שהרי מבואר להדיא בדברי הראשונים הנ"ל שלולי צורך המועד היו אוסרים. ועיין עוד **בספר הערות** (להגר"ש"א, מו"ק י): ודו"ק.

המשך מעמו' קודם

ובהערה שם (פתחי שערים אות לה) הביא את דברי הברכ"י הנ"ל וכתב ע"ז: ולענ"ד גם האוסר לקראת ס"ת **אפשר דלא אסור רק לצאת עמהם חוץ לבהכ"נ**, אבל בבה"כ עצמו או אפילו לעזרת נשים בכדי להקביל פנים חדשות שבאו לכאן מודה דמותר.

ובספר החיים למהר"ח פלאג"י סימן ו' אות ב' כתב: מה שנהגו בזמן שמוליכין ספר תורה חדש לבית הכנסת דכשעובר לפני בתי כנסיות אחרות מוציאים ספרי תורה לקראת הספר תורה החדש **עד פתח בית הכנסת**, וכמו כן בביה"כ עצמו שמכניסין בו הספר תורה, אין לפקפק על זה דמחזי הוצאת ספר תורה מההיכל שלא לצורך, דהרי כיון דלכבוד התורה עבדי מנהגן של ישראל תורה דעי"ז ממנו יראו וכן יעשו לקיים מצות עשה של כתיבת ספר תורה, [ועיין לקמן סי' מ"ד אות ד'] וכ"כ בס' פחד יצחק, ה"ד בס' עיקרי הד"ט סי' ח' אות כ"ח, ע"כ.

ובהליכות שלמה תפלה פ"ב הערה 112 כתב שהמנהג הנפוץ להוציא ס"ת לרחוב לקראת ס"ת חדש שמכניסים לביהכ"נ, לא היה נכון בעיני רבינו [הגר"ש] **אויערבאך זצ"ל**.

וראיתי בספר "סדר הכנסת ס"ת" שכתב: נהוג שמכובדים מהצבור באים עם שני ס"ת (כנגד שלש קדושות) אשר בביה"כ לקראת הס"ת החדש, ומותר לטלטל הס"ת בשביל זה. אך יש לדקדק שיהיו עמהם יחד באותו מעמד לכל הפחות עשרה אנשים. ויש שחששו להוציא הס"ת ממקומם, ולכן הוציאו הס"ת עד פתח ביהכ"נ בלבד, וכן הורה **מרן הגר"ש אלישיב שליט"א** בענין מדרשו.

שו"ר בספר "חוט שני" **מהגר"נ קרליץ שליט"א** (הלכות פסח קובץ ענינים שבסוה"ס אות יד) שהביא את דברי הברכ"י הנ"ל. וכתב **שבבני ברק** נוהגים בהכנסת ס"ת לצאת עם ספרי התורה הישנים לרחובה של עיר כנגד הספר תורה החדש. [א"ה, וכמדומה שגם **הגר"ח קניבסקי שליט"א** כתב לי פעם שכמדומה שהמנהג להוציא].

[הרב ח.ג שליט"א]

מאמר זה נכתב לעורר לב המעיין ולא להלכה למעשה

"צריך עיון"

איתא בגמ' **קידושין** (מט,ב) שהמקדש את האשה "על מנת שאני צדיק, אפילו רשע גמור, מקודשת, שמא תהרהר תשובה בדתותי". ובמנחת חינוך (שסד אות א) הוכיח מכאן שארבעת חילוקי כפרה אינם מעכבים את התשובה, וכך ניתן להבין למה גם אם לא נתכפר לו חטאו שמכל מקום נחשב לצדיק רק במה שהרהר תשובה בדעתו.

עוד כתב המנחת חינוך (שם אות לה) שכל האמור בגמ' (יומא פה,ב) שתשובה לחוד אינה מועילה לגבי עבירות חמורות ובהם צריך כפרה כיסורים או מיתה, היינו רק בשב תשובה מיראה, אבל אם שב תשובה מאהבה, עליו נאמר שזדונו נעשים לו למצוות, וממילא אינו צריך כיסורים לכפרתו.

אלא שלפ"ז צ"ע מה הוכחתו שאין ארבעת חילוקי כפרה מעכבים בתשובה, שמא זה שקידש את האשה על מנת שאני צדיק תהרהר בדעתו לשוב תשובה מאהבה, ורק משום כך אין הכפרה מעכבת בו.

[הרב מ. י. פ. שליט"א]

העלון נתרם לע"י

הרב דוד זלמן בן שמעון אלטר ז"ל

© **שמעתא עמיקתא**
AMIKTA571@GMAIL.COM